

2 4 3 4 5 4 3 2

47547

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՄԻՐԱԿԱՆ

1. Երազրիւս միջնոցով որեկիցէ յայտարարութիւն տալագրել տալ ջանկացողը պէտք է 10 միլիակ տառերի համար լճարէ 1 կտպէկ: ճայտարարութիւն ընդունվում է և օտար լեզուներով:

Հիմա տարակրկում է առնեն շաբաթ օր մի թիւերթ: Տարեկան բաժանորդագրութեան զինն է 7 ա: Ստորագրութիւ կարելի է խմբագրատան (Խատխանայի տանը) և նաւ. Էնֆիսանդեանցի խանութումը:

Խմբագրութիւնս խնդրում է
Մեզուի բաժանորդագիրներուն
Հասցենել իրան ներկայ տարուայ
ստորագրութեան դրամով:

Թիֆլիզ 2-ին Յունիսի

Մեր նախադպրոցները, որ յայտնել էինք այս տարուայ Մեղրի 2 Համարում՝ Շամանեցուց տեղափոխելու մասին, ինչպես իտանէ ընթերցողը այնտեղից ուզարկած մէջ նամակի միջոց, կատարուեցաւ: Բնաւ ինչնորի այն մասը, որ նկատաւէ կպած է քաղաքին, բոլորովին Համարութիւն չէ ցոյց առնւլ մեր առաջարկութեանը: Շամանու տղաները այսրից այն տանը, ուր յոյցից մէջը սպասում էինք օգնութիւն ժողովուրդան չարից առաջն կտրելու միջոցի մէջ, գործի խանդարիչներն են դառնաւ: Եւ Մեր նախադրու շաղութիւնը չէ գպարծելւ նոցա ու շարկութիւնը այն Հանդամանքի վերայ, որ նոցա ապահովութեան Համար մենք աւելի առաջ տնկինք: Նոքա ընդհակառակն իտանէ ունիկնք: Նոքա պատուի Հանդամանքի են մեծայնութիւն: Ե գեղեցկատանիւլ զպաշտօններով զվարժարում: Նոքա կարծում են թէ չբաւոր ժողովուրդը նոցա մեծամեծ տների ետեւ թախտեանով, կրտսարք ժամանախն, ազատուելու է այն դժբաղտութեան լոյց, որոցս են միշտ ենթարկուելու է, որ ինչ է թէ միանդամ են տաւ տանող Հողի վերայ շինել է իւր բնակարանը: Դժբաղտութեանը ժամանակն ապա չբաւ

ԻՄՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«**ቆሊኔጉሊኛ ዐደህኤ**»(*)

Երկրորդ դործողութիւն:

Այս դործողութեան պարունակութիւնն այն է, որ Փրնալը Մաքմուսի վարժի փաստն՝ և եւրա կին Գալլը հասնելով իւրեանց նպատակին, որ իւրեանց զէն թեքան և յեմարտեզկան շրջանէ կէն Մարմարովին հետ, այդ անպաշտօնութիւնը Օսէփին և Սալաւէին վերաբերելով, վրձնում են յիշխանիդը լինել, վարչմանն ինչ Սուրա համար Գալլին հրաւիրում է իւր օտն Սալաւէին, սկսում է նախաձեռն նորան, որ առ փէշէն, Մարմարովին, «ձեռնէմէն լոյկ» և այլ վրձնարանութիւնը վերջանում է նորանով, որ Գալլին պատում, Սալաւէի չկրիէն, իսկ Սալաւէն պնդում է Գալլի կալեքները մէկը փաստն դորանցը առաջ հրաւիրում է իւր օտն իւր դործակատարը (Դարբօրին) և հրամայում Օսէփը, իկէն փութ ուզէ, չտալ, և Օսէփի տակ ապարտիւնութիւն տալ բողբոջ դառարանն ու կապիկ նորա ամրովը ունեցածը շէշները իւրա նորա յիդը ձեռնիմ մէկումէ:

Ամեն բազմի, երբ Բաղին և Սալամին միմյանց պատուհանում են, Օսկիբ նրան է մտնում՝ Բաղին իսկականից իբր մայրզուն դառնդատուկով Օսկիբ նախասրբով։ Սալամին ուղարկումն նրան տուն, ինքն սպասելով փառոցի գալուն։ Եւ ակով իբր ինձո գանդաղաբ, փասուն կատաղած բռնէ վազուով քրտա իւ մարդ չիմ ըլի՞րդ ըսելով։ Օսկին և փասուն եւ երկրոր լիմնիցայ յետոյ բարխանումն միմյանց վիրայ փառոց խաղերայով իսկն առթիւ, որ նա ստանալով։ Օսկ

(*) Տե՛ս «Մեղու Հայաստանի» №17-և 18-րդ

երկրից չէ՛լ դանադարելում՝, մեծն՝ փղբրկից
չէ՛լ դատաւում. ամենևեցեւ ճամար միատե-
սակ և միազօր և բնում գալու վնասի և
ղեկանքի ոյժը. իհարկի ու՛ր որ շատ ունի,
շատ է՛ նա և կորցնելու. նա և դարձ ա-
նողը, խեղճ՝ մարդը, ինչ որ չունէ, ինչ
և՛ կորցնելու: Բայց այն վնասը, որ ստանում
են Շամախաղից՝ միայն նիւթվապան վնաս-
նում է՛ և օ մարդկանց կորուսան ու յախտե-
նական տկարութիւնը: Արա մերայ իսկ
մենք դարձինք մեր ուշադրութիւնը և
ամենայն կողմից իրաւաւոր ունենք պա-
հանջելու Շամախեցի աղանկից և հա-
րուսանիւրից, որ նոքա մեզ օգնել էին այս
գործի մէջ: Բայց եթէ՛ նոքա հետացնում
են իւրեանցից ամենայն մասնակցութիւն
այս գործին այլ և՛ կամենաւ են՝ նոցա
խանդավախ՝ դառնալու, մեզ ի հարկի մը-
նում է՛ միայն ողբալ՝ նոցա ազխութեանմ
և անմարդավայել զգացմանց վերայ
թողնել՝ նոցա միլեն բոլոր պատասխանա-
տուութիւնը ապագայում: Այսպիսի հան-
գամանքում, ինչպիսի է մէկ տեղից միւս
տեղ տեղափոխու ելը, առաջին և վերջում ա-
նաջորդողները մեծ և հարուստ մարդկե-
րէնք է՛ լինին, որ կառավարութիւնն իւր
կարողալութիւնըք նոցա օգնութեամբ
առասել հեշտ կարողանայ դուռ բերել
նոքա միանգամայն ժողովրդեան օրի-
նակ են դառնալու, իւրեանց ա-
ւելորդ բանիւրից զերուելով՝ միայն և եթ
աչքի առաջ ունեւոր ճամարութիւնն
օգուտ և բարեբաղդութիւնըք յենք ապա-

սում էինք, որ նորա միայն կըրպ-
տնային մէկ առաջարկութեան վրայ, իսկ
ի իրենց համաձայնութեան էին ցոյց տա-
լու, լայց այդանման էինք սպասում նոցա-
նից, որ նորա խորամանկութեան էին դործ
գնելու, մեծայնելով և դարձաբարելով ի-
րենց անկող:

Անքն այս բարդութիւն կողմն ենք թողնում,
միայն ցանկանում ենք յիշել մեր ճամ-
խարանակ եղբայր այն անմեղեկներ հե-
ռահանքները, որ բերելու է դործի վերա-
բերութեամբ նոյա ինքնահաճոյ վարմուն-
քը: Եթէ նոյա համար նշանաբան թիւն
չունի, որ մի քանի անգամ էլի կրկնու-
նում թեան ստորիկ երեւոյթը, որովհետեւ
նոյա կարողութիւն ունի նորոգելու իւ-
րեանց անկողն թո՛ղ, մասնէն գտնեն որ
ճամբաւում մենակ նոյա չեն եմքարկու-
յալ նորան: Եթեք պատեղ համարձակ
բերելու ենք մեր թղթատկի խոտերը, որ
բոլորովին համապատասխան է մեր յայտ-
նած մարքն և կըզակացոյթեան դործի
վերաբերութեամբ՝ «գուշէ գիշերը հա-
լուտաւ պիտոյ է խորճան» իւր հարստու-
թիւնից, իսկ աղբանոտ իւր արքայաուութե-
անց, գտնեն հայտնի ճիշդէ գուրգ գալիս

[illegible]

սիրտայի հայեացքով, մեր վաճառականությունն
 է վաճառականներին: Պատժներին հատարա-
 կան նշանակություն մասին ես չեմ ուզում կիսով
 այժմ նայելով այդ դերին վերջը բռնական հա-
 եացքով և արհեստական կեղծիք և պիտի խոս-
 անքանակով, որ անհասկանալի էր այդ, փաթեթա-
 նաեղերի գրությունը այս պերի կատարման ժա-
 մանակ: Ներկայացրեք ձեռք, ընթերցող, դերա-
 սանի գրությունը, որ ստիպված է ամբողջ ժա-
 համարեա կանգնած մէկ կտրի վրայ լեռնող և
 երեսին ստած անասկան, գրություն, վերջ հա-
 չաշխեցի, այնպիսի խօսքեր և նշանակություններ,
 որոնցից այդպիսի սիրտն է խառնում, որքան
 մարդս լինի անգրագի դարձեալ անտանելի են
 նորա համար: Ներկայացրեք, որ փաթեթի դեր
 կատարողը այդ ժամանակ ստիպված է միայն
 երեւել ծածկել, արտասանելով քանի մի հառ-
 ու կտոր բառեր: «Ինչ», «Ինչ», «Ինչ», «Ինչ»
 արան թէ և՛..... Տէր Աստուծո բռնական հա-
 եացքով այդպիսի դերի գրությունը մի անտա-
 նելի ստիպողութիւն էր:

Չարիցը դուրս ոչ թէ հայդեանքը այլ նա-
խաժողովի անդամ ընկալ վերայ գծած վերառե-
լիքի է այցելողը զգացողներունը և մտանքները
զեղարարետի և վախճանատեսիկան կանոնները
զենք: Մենք չկար տեսիլ, ոչ լսել և ոչ էլ կարգաչի-
սագրայի տեսարաններ մի որիցիէ նշանաւոր
ընկալուն աշխատանքի մէջ: Նորք քրքրովով
չեն հաճում լիւրջացն նպատակին, որովհետեւ
նորա չարիքացն են, ուստի և անբարեկամ
ճատ լսան կա հանքերի մէջ, ինք նորա կրի
ենք կամ պատմելով կամ մանրադրական նկա-
րագրելով կեանքի մէջ անխելակող ևն առաւել և
անխելակող տխրի համարներ նրանց իբրեւ նիւ-
րեմանք ընտանաւորեման, միթէ չէ կարել
յի երեւելով անարդարական շատով ինքնակող

աթիլինաւոր դործունեութեամբ յօգուտ հայ հասարակութեանց, որոնց անշուշտ հետաքրքրելի կլինի այս հաշիւը և զուցէ օրինակ զառնարչաւոր այլ այս տեսակ ընկերութեանց կազմակերպում:

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՀԱՄԱՐԻ

(ԹԿԼՈՒՄ ԵՄ ԼԻՆԻՆՔՆԵՐ «ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ»)

1041

Երբեք ողջն յայտն է, որ անցյալ
1872 զգարող թուականին երկրաշարժ
հարուածով աւերուեց մեր քաղաքի շէ-
նու թիւնները ու ընդ նմին հոյակապ սուր-
ճատուածամէկ նորաշէն եկեղեցիներս, թէ
պէս հին եկեղեցիներէս էլ մեծ քանակ
հասած էր, սակայն ապաշխարանոց օրն
ըրում մասնաւորապէս վերանորոգուեց, իսկ
մասնաւորապէսն իր քալ կառավարվելու
մինչ եղանակի մեղմանալուն: Եկան մեղմու-
թիւնը, հետեւապէս և ամառն, քանի մի խո-
տակցու թիւններու մասնաժողովներ ունայ
մէջ լինելուց յետոյ վերջապէս դումարուե-
ցան քաղաքական պիլիում, խորհրդակցե-
լով վճռեցին ու զբաւոր կերպով ստորագրու-
թիւններն արին, բայց ի՞նչու համար կամ
մեր միտք, անդադրեց թէ թիւրքս մեզ :

Մեր հին եկեղեցին ունեւ փող, կար-
ծեալ մօտ չորս հազար մանէկ՝ քանի մի-
անձանց մօտ, բայց որքան է՞ դոյանալու
առձեռն դրամ՝ ժողովեալաց, չ՛կխաւ-
ձըմարիտ խօսելով, ինչպէս ամէն տեղը

Հայեր, նմանապես մեր ժողովուրդն էլ բոլորովին անասրբեր եկեղեցուն են վերաբերեալ հաշիւներում, ո՞վ է հաշիւ առնորդ արգարութիւնամբ ու անկեղծութիւնամբ։ Հոգն է թէ փոքրեղ ում է տըւալու ու ինչ են անում, կամ պահանջելուց կողմանայ թէ ո՞չ։ Արդէն չորրորդ ամիսը լրանում է (հին թուականից յետոյ) Արապան առաջնորդի կողմից քանի որ անգամ ծանուցում է եղել հին եւսթիփոխանից հաշիւ առնուի, 'ի տեղի նուր' նոր մարզ քրտրել լինէ չեանկէն հին նին, դարձնայ ոչ որի փոյթը չէ։

[illegible]

ին: Չնայելով իւր աննախանձելի գործիկանք
ժառօր զերի կատարելան, պ. Էլիօզկանը
արտադրւոյց մեծ խօփարկան ընդօրհանութիւն
և աստարտութիւն յօփի հետ թողւոյ ինչ վարտ
մեծ տպարարութիւն: Հարկաւոր է ասել, որ պ.
Վիսլիշեանը, որ կատարեց Օսէփի զերը, եր-
կորդ գործողութիւն մը առաւել լաւ էր քան
իւր ըրրորդան: Պ. Մ. Էլիօզկանի խաղը առա-
ւել ևս զնշատուին և այն պարտաւոր, որ
չն ա գ ո ռ Վ լ ր ա յ է, շատ զփոքարութիւնն
այլոյ հետացելը, մեծ ընդունակութիւն այլոյ
հետաւոր, որ կատարեց զերը այնպէս, ինչպէս
կատարեց:

Քաղե, Փաստի կինը (շերը կատարել
օր Ս. Բախանդուրեանց)

Այս դերին պարտանկտթխճը ընկերըդդի
արդեն յայտնի է մինչև այստեղ դրամադի
հայրն, ասով կարճ, Մայրամիջն շունն կամենա
էր Մարմարովին տալ իր աղջկին, քայքայ
յաջողում նորան այդ բանը: Բայկին կանչում
պատանիներն քույրը գնացող Մայրամիջն, ո
մէկ բաւ, զորս զու պատանիներից, չկողը հա
նէ, ամուսնը, թաղապանն Մայրամիջն պատանու
Բայկին Մայրամիջն, մինչև սորոս ներս մտնելը
Մայրամիջն ներս է մտնում և երկու թշնամիներ
սկսում են միմեանց հետ հարցադրելով ջան
ասկով, խօսով: Ուղիղադն ներսը էլին, հարցը
նստով: Բայկին: Հէ՛մ, Բայկ ջան, հնուրդ լիստ
ճարեցի, հնուրդ լիստը, լուր կուսիս խօսի
ուրի տաղապանն Մայրամիջն:

Յետոյ Քալին նախատումէ Սալովին, որ ս
Մարմարովին նրա ձեռքը լսեց, թ
նա ինքը յառաջագոյն էր մտադիր ու ի նկատ
ուհէր այդ փեսայունին: Սալովին արդարապը
նումէ իրան ասելով թէ ծաղիկ տեսնողն

Հիւսիս-արեւմտեան կողմերը խորան են զբիծե մինչև ձեղնուր։ Հայ հարեւանների բակով, որոնց ամեն աղտո- ղութիւնը թորում են ամեն կողմից, և սաւառէլ խորանները ու միտումնաւոր աւազանի մէջ։ Այդ հիւստուրց տաճարը շատ անգամ պատահած երկրաշարժի հարուածներին դիմացել է մին կերպ, եր- բեմն վերանորոգուելով, բայց վերջինից ապառ ընդարձակած է հիմնովին, որ և վառանգաւոր դրուած մէջէն։ Արդէն քա- ղաքին ճարտարապետը նորերումս յայտ- նել է բազուկայ պ. Նահանգապետին, որ փակուել էր, եթէ ոչ մեծ քանակ կաւա- ձառէր։ Լուծմ ենք, որ պ. Նահանգա- պետն էլ զրոյ է քաղաքապետին որ զրէ հայոց հոգեւոր ատենին։

Կարաշին եկեղեցիներս բարձրաւորակ տեղ է, գեղեցիկ դիրքով, (կոսքս տեղի յարմարութեան վերայ է, եթէ ոչ չենքսը արդէն զրկել ենք, որ աւերուած է), երկրի մակերևութից բարձրացած հինգ ստորձա- նով։ Առանձին կենդանացած է մերձա- կայ հայ բնակչաց թաղերի գլխում, շուր- ջանակի պատասխարուած բաց ու արձակ մարտը օրով։ Չորս կողմի ընդարձակ դա- լիքը շքեղացած է փոքրիկ բուրաստա- նով և հարուստ թիւնիներով, դաւթի Հիւսիս-արեւմտեան կողմերում կան եւ- թրպական ճաշակով արձակ շինութիւններ, որոնցում գետեղուած է առաջնորդարանը, կոնսիստորը և 100—150 աշակերտաց հո- գեւոր դպրոցը։ Քաղաքին երկուս դպրոց- ների մասնադարանի երկստասորը - ընկի-

րութեան զբաղարանը առայժմ գետե- ղուած է կոնսիստորի զահեղում, բայց ընկերութիւնը մտադիր է մեծ առաջնո- րարանին անշնո տեղում շինել իւրեանց համար գրատուններ առաջիկայ 1874 թուականին։

Մեր այս գրուածքներից պարզ երևում է՝ որ ինչպէս կորուսել ենք մեր երկուս- կեղեցիներից մինը, շատով կորուսանելու ենք և միւսը։ Պարզ է որ 600—700 տուն հայ ժողովուրդ մնալու ենք շուտով առանց եկեղեցւոյ, յետաւարի և առանց պաշտամունքի։ Պարզ է, որ մեր ամեն կր- բանական ծիսակատարութիւն՝ օրինակ մը- կրտութիւն, պատկ և ննջեցելոց հոգե- հանգիստ պիտոյ է լինելին արտաքոյ եկե- ղեցւոյ։ Վերջապէս պարզ է որ ոչ մի բարեկարգութիւն տեղական չէ այս տեղ, վասն զի քաղաքներին հիմքը խախտու է, արդէն յիստն և երկու տարին լրացած է, որ մենք զաղթել ենք այստեղ, այդքան միջոցում, որ մի ապահով եկեղեցի կամ կենդրոն չունենք, սակ է, որ ոչինչ չու- նենք, ունենալ ևս կարող չենք *):

Ասացինք հարուստները շինութիւններ են առնում, այո, ստուշ վայելուչ կեր- պով, քան թէ աղահոյ։ Ասում են՝ դարձեալ անում են շինութիւններ, օրն- չու համար-նորա համար, որ փառաւոր աներում նստելին ու վայելութիւններ, ա- նէին, իսկ քորուանաւորայից և առքան- ներից եկամուտներ ունենան, փող աւելաց- նին։ Ասում ենք ստորաւարար լաւ էր, որ զաղթէինք առհասարակ ողջ հայերս

մեր ամեն սորը ու կարգով մի ապահով տեղ, եթէ ոչ մնում ու շինութիւններ որ անում ենք, քրեմն եկեղեցւոյ համար ոչինչ հոգացողութիւն հարկաւոր չէ, փաս- ղի հոգացողութիւն անողը պիտոյ է փող դուրս բերի, բայց մենք չենք ու- դում, որ փող տայինք, գնենաւ ամեն մի անհատ իւր կարողութեան չափ։

Ս. Աղեւստեղեանց
ՅԻՍՒԱՆ
(Թիւիցութիւն «ՄԵԴՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ»
Լրագրի)

Սիւսիսը մեր Սիսակ Նահանգաւոր տի- բան երկրը, որ գտնվում է Սիւսեաց Նա- հանգի արեւմտեան մասում, (այժման ինքնակառավարչական Նահանգի, Սիւսեաց գաւ- առում), 15 հայ գիւղերով տարած- վում է մի ամենագեղեցիկ լեռնադաշտի վերայ, շրջապատւած չորս կողմից բաւա- կան բարձրաւորով, որոնց ստորոտից բլը- խոց կարեւորու վտակները կենդրոնում փնայով, կաղնում են Վարազդէտու ձինաւոր գետը, որ հարաւային կողմում խառնվում է Նրաւիկի հետ։

Սիւսիսից պարագում են երկրորդ- ծովախմբի և խաշնարածութեամբ։ Այս երկու պարագիւններն է պարուս ժողո- ղութիւնը և բաւական ապահով կենցաղ, քան թէ իրանց դրացի գիւղերը, որոնց պատճառն ոչ թէ իրանց զարգացողու- թիւնն է կամ առանձին գործունէական յատկութիւնն, այլ ընդ ինն պարզեւած տեղի դրութիւնն է, որ առատ և պըռ- ղաբեր է վարելու համար, նոյնպէս և խո- տաւէտ խաշնարածութեան համար։ Սի- սիսից միւսում են գործն, դարի, հաճար սոյ և կտաւաւ։ Գործնը լինում է բաւական առատ, նորանք տանում են վաճառելու Եւրոպ, Արեւել, Գիւն (*): Գործը գտնվում է 2 օրուայ ճանապարհ հեռավորու- թեան մէջ և այն տեղից առնում են ա- րաղ կամ գինի, սոյը և հաճարից հա- նած կուրուտը (ձաւարը) զորաւ են ա-

(*) Գիւն Արեւելի մօտ մի գիւղ է. ունի մօտ 200 տուն ժողովուրդ, որոնք պարագում են վաճառականութեամբ և աղիգործութեամբ։ Սորանց 4 ժամ ճանապարհ հեռավորութեամբ գտնվում է Գաւառայ կամ Գաւառայ գիւղը մօտ 100 տուն ժողովուրդ, որոնք պարագում են երկրագործութեամբ և մասնաւորապէս էլ աղ- զեղործութեամբ։ Ետո հաւանապէս է կար- ձիւ, որ այս երկու գիւղը սկսեց է լինել Գու- լակերտ և Գաւառայ, Առաջապիւ շինած Գու- լակի քաղաքները, որ նուիրում է իւր Գուլակ և Գաւառայ օրոգորը, որովհետեւ, պատմութիւնը

ճում բրինձի փոխանակ. իսկ կտաւաւից հանում են քաղցր ձէթ, որ պատ օրըրը իւր է փոխարինում։

Սաշնարածութեամբ պարագում է հա- մարեա թէ իւրաքանչիւր գիւղացի կարո- ղութիւն ունեցողը պահում է առանձին ոչխարի, տաւարի և գոմէ ջուրի, իսկ հա- մարակ դասը 10—20 ոչխար։

Սիւսիսից արդարաւոր կայքան արի և աշխատատեղ չ'են, որքան իրանց գաւա- ուում դրացի գիւղացիք, այդ նրանցից է որ Սիւսիսից կաների հարկաւորութիւն շատ չէ գլուծւում սրանց պէս, հայն ու թա- ցանը (կաթնեղին) կան, բաւական է նը- բանը չեն ձգում գէպի հարստութիւն, որ կարող էին շատով ձեռք բերել պըռ- ղաբեր հողի մշակելով։ Բայց որքան ծոյլ են մարդիկը, այնքան արի և աշխատատեղ են նրանց կանայքը, քիցոյ յետը պարա- պում է տնային տնտեսականութեամբ, կրում է ուսով ջուր, մանում է ձախարակ, կտաւ է գործում ձմերային երկար դի- շերները, իսկ ամառուայ արեգակի պըրդ ձառապայթների տակ առնում է ձեռքը մանցաղ և հնձում արտերը իր մարդու հետ։ Այլիկերը կրում են իւրերը կաղ, իսկ ձերերը և փոքր երկանները կտաւ են։ Չաւառ. ձմեռը. Սիւսիսից քաղաւ են գործերից, մի մասը աշխատում է երկրի բլրերը ուրիշ տեղ փաճաւակ, կամ փոխարինելու միւս պիտոյքների հետ, իսկ մեծ մասը 4 ամիս շարունակ ձմեռը ժողովելով գոմի սաքիւները պարագում են առաւելորդանութեամբ։

Սիւսիսից տնային շինութեան են չորս սիւնի վերայ յետին պատերով. այս միակ տունն է նորանց հայտնուողը, հաւանայը և բոլոր ընտանեաց ննջարանը. շինուից գիւղերը երկում են բազմադիւրէթ, այդ նրանց քեւարման է (չորանայեւ ա- թարը), որ զիջում է իւրաքանչիւր ամի փարսիւում և գործ են ածում փայտի փոխանակ, որովհետեւ անտառը գտնվում մասնաւոր չէ անտառնային իսկ այս կողմում մի ը- բան ստորոտի վերայ, որ գտնվում են այս երկու գիւղը։ Բ, համաձայն բաւերը, որ քիչ աղա- վաղվելով մնացել են մինչև այժմ, իսկ եթէ պատմութիւնը այս երկու քաղաքների մէջ մէկ օրուայ ճանապարհ հեռավորութիւն է գտնւում, այդ չէ գիւղը լինուի. Գ. հաւանապէս չորս տարուս ունենալով մէկ օրուայ, այլ կարող էր ունենալ 4—5 ժամ ճանապարհ հեռավորու- թիւն, ինչպէս որ ունի այժման Գիւնն ու Գաւառայ։

Ե բաւական հեռու այս տեղից։ Սիւսիսը ու- ննայով ցուրտ կլիմայէ բուսականում պտղատու. ծառեր, բայց կարող են աճել ու- ռի և օֆի ծառեր, որ գործ են գնում շինութեան համար, ինչպէս Նախիջևա- նում և Օրդուբաթի գաւառներում. այս դեռ ևս չ'գիտե ժողովուրդը, չընայելով որ շատ գեղարու թիւններ են կրում 2 օր ճանապարհ հեռու որովհետեւ անտա- ոյց գերաններ բերելու համար։

Մտաւոր զարգացման կողմից Սիւսիսը շատ գուրկ է իւրաքանչիւր գիւղ, որ մօ- տաւորապէս 50 տուն կ'ունենայ, չունի և ոչ մի քանի գիւղերում պըրցը, բաժանա- ները իրանց գոմերի սաքիւներ անկողայում են մի քանի մունթերի եկեղեցւոյ փոխերը։ Աւելորդ է յիշել նրանց դաստառու- թեան ձեւի և դասական գրքերի մասին որովհետեւ այդ ամիցն էլ յայտնի են։ Այս պիտի քահանային իւրաքանչիւր գիւղ չունի, ինչպէս այս գաւառի արեւելեան մասում, որ մէկ փոխանակ 2—3-ը ունի և իւրաքանչիւր տարի էլ շատանում է սրանց թիւը, այլ այստեղ 2 կամ 3 գիւ- ղի հովիւն է մի քահանայ։ Բայց թէ արեւոյ կոնստան սրանց էլ մի ծիսական ուսումնարան, փոքր ինչ հասակող ու- սուցիւ ու քահանային, ... արա հա- մար շատ ականջներ են լսեցած և ան- թարթ աչքեր նայում մի հողեւոր կա- ռավարութեան ուշադրութիւն դարձնե- լուն և Ս. Եփրեմիանով հիմնած Հոգ. ու- սումնարանի վերայ, որից ապաստւում են հասակացող ուսուցիւներ ու քահանայնր։ Սիւսակ Սիւսի։

(*) Ինչ է արեւոյ պատճառը, որ ու ճ ծ և Հայոց թուականին, որ անում է յամի Տեառն 1706, թիւիկիկիցը Եամաթում եկեղեցի են շինում, որ 114 տարեց յետոյ, այն է 1820 թուականին Եամաթիցը գաղթում են այս տեղ և գտանում են այդ եկեղեցին . . . : Կարծեալ երկրաշարժութիւնը։ Կարգում ենք նաև ձինկիկիսին պատմութիւնում—այստե՛ծ ի թրեւտ 1788 թուականին, երևա 407—410 Վերը մեծ խանի զբաղարանը Հուպէին և Սաւաթայ եկան շիրուանայ արքայի վերայ, որ արեւադեմում էր Կարբանդին էլ 1223 թուա- կանին ու պաշարեցին քաղաքը, որ է Եամաթ արն է Եամաթին։ Բանաշնայութիւններ և մի- միանց ընծայարներով շիններ առնելուց յետոյ Շիրուանայ արքան առաջնորդ տվաւ նորանց, ցանկին Բալիւլը։ Սորանից երևում է, որ այն ժամանակ Եամաթին եղել է բազմամարդ ու երկրի քաղաք ըստ որում արքայ է ու- նացել։ Կարծեալ երկրաշարժութիւնը.....

(*) Եւրոպականութիւն ենք յայտնում «Մե- ղուս» խմբագրութեանց, որ խոջայով Եամաթում ժողովուրդը զբաղող գործիւնայ վերայ, թուա- կանին—«Մեղուս» 2-րդ համարում հաւատի աղբիւրներից տեղեկութիւնները. քաղիւղը երկ- րաշարժի պայմաններով աղաւտուրը արի գեղ ու ձարը գրել էր։ Ես վաղուց էր պա- տում էի մի այնպիսի աղբու և ուժգին ձայնի տարաբաղարար այդ յոգեւած հետեւից չու- նեցաւ, «ճարար» է դարա պատճառով մասնա- ժողովներ ու զանազան խօսակցութիւններ ե- ղան, և այն թիւրթը ձեռից ձեռ չուրէ եկաւ, բայց «ձայն բառաւոր յանապատի», ըստ որում հարուստը իւր տուն ու տեղ, քորուանաւորայ ու տուքաններն է շինել տալին, իսկ աղքատը իւր կամ ինչով դալով է մի ապահով տեղ։ Ա- տու է, որ միւս էլ սիւս պատճառի անցողի տա- րուայ նման երկրաշարժը զուգեց գիւղերը, հարուս- տը պիտոյ է կործանուի իւր հարստութիւնից, իսկ աղքատը իւր աղքատութիւնից. գնեաւ, հաշիւը ճիշդ է դուրս գալիս։

աւ նորան մասնակցեցին միւր Հայ օրիորդ- ները և տիկինները։ Այդպիսի մասնակցութիւն ունէ խորին իմաստ, որի հասկացումը աւելորդ չէր լինի։ Բանաձծ օջախի մէջ երևումն միւր ներկայ ընտանեկան կեանքի վատ սիւղըները։

Մարդը ձգտումն ունի առաւել իւր աղվանը մարդու, դրսւելով կամ խորիւղով գտնա- ղան նախապաշարմունքներից։ Մեր աղջիկները անց են կացնում իւրեանց կեանքի դարձան օրըրը գաւառի, անմիտ, անկալի։ Իւրեանց անորոշ ձգտումները ձգում են նոցա կեանքի ու- ռոգայթիւնի մէջ, որով հետեւանք լինում է ող- բալի, օրինակ՝ աղիւտութիւնը լինումն անհա- մաճայութեան պատճառ. մարդը և կնոջ մէջ, Աղջիկը գերադասելի մէջ մէկ ծանր անախորժ բռնէ է, որին հարկաւոր է դուրս ձը- գել ինչ հնարով որ լինի, միայն քաղաքավորի միջոցով, զիցք բաժնիքի։ Երկուստարդ- ներից քանին ոչինչ բարոյական նշանակու- թիւն չեն տալի ամուսնութեան, որ լինում է միայն խաղաղութեան միջոց և այլն և այլն։ Մեր կանանց և օրիորդների վերաբերեալ մա- տակցութիւնը այն իմաստն ունէ, թէ նոքա մա- հուան պատժի վէճին են ստորադրում գործնով, որը նոքա ներկայացնում են ընդ միւրայ, այդ մասնակցութիւնը աղղու. նախատիւնը և բարի խրատի նշանակութիւնն ունէր մայրերի, հայրերի, քոյրերի, եղբայրների և բարե- կամների համար։ Այդ մասնակցութիւնը հաւ- կացնումն, որ միւսնայ չըմանի մէջ, օրոգեղ գըր- ծում են վերոգրեալ հասարակական և ընտանե- կան պակասութիւնները, կան և բացառութիւն- ներ, որ այդպիսի բաժանմանց մէջ այժմ կայ կուլու, և կայ յոյս որ լաւ յարկով կ'անցնու- նայ պակասութիւնների զէմ։ Այս ինչու ևս առանձին նշանակութիւնն ևս տալի այդ մա- տակցութեանը։

Բանաձծ օջախը ունէ նոյառակ ներկայաց- նելու Տիկնիցեւոյ ներկայ կեանքի շատ կար- միր։ Եղբանից ներկայացնում երեք սերուն- ից կանանց անցեալի, ներկայի և ապագայի։

Մեր կանանց անցեալի կերպարանքը թա- խուն է, նա է նահապետական աւանդութիւն ներկայ կեանքի համար։ Ներկայից երևումն, որ խախտի գաղափարները այժման համար պիտանայու չեն, ներկայի կերպարանն է Սալոմէն։ Սա մի կործա- նիչ տարր է մեր ընտանեկան կեանքի մէջ, Սալոմէ, իրանց և երկանց չընդադառնու- թիւն տանումն զէպ ի կորուստ։ Ապագաներ- կայացնումն Նատուն, որն առաւել վատթար նշանակութիւն կունենայ մեր գերդաստանների համար, քան թէ Սալոմէն, որ գտնեա ունի կալը և որովհետ, թէպէտ սխալ, համոզմունքներ, իսկ Նատուն գորանից ևս զուրկ է։

Այսպիսի կերպով իրական տարրերի գու- մարը ներկայ կեանքի մէջ հաւասարումն ու- չնէ ինչ։

Արեւմտեան սեռի նշանակութիւնը կեանքի հա- մար մեր մէջ ոչինչ աւել չէ։ Փաստն ինչպէս տեսանք մի հաւասարակական և բարոյական չա- բիւր է։ Օսկիւն և նորա նմանները թէպէտ ու- նին շատ արժանաւորութիւններ, բայց նոցա թիւը և նոցա ընտրութիւնը չեն զարգանալ հաւասարակութեան մէջ, որ կորուսումն ունի փա- ստնիւրից, որովհետեւ ապագայ սերունդը կըրվում է փաստների գաղափարներով։

Երկուստարդ Մարմարովը առաւել տխուր ե- ռելով է մեր կեանքի մէջ։ Վիցուք փաստների թիւը շատ է, բայց նոքա գործում են այս աշ- խարհից և նոցա տեղը բաժնում են նոր սերուն- ղը։ Մարմարովը Բայց ամուսնումն, որ պ- ճեղկանալ վարդապետի տակ թողից Մարմարո- վին։ Ես կ'աղաղագայ կատակեղութիւնից հաւ- կանալ թէ արդեւ Մարմարովը, եթէ նա մի

ընդհանուր տիպ է, որպիսի երկուստարդների տիպ է, ուսումն տալցած, թէ անուս։ Մարմարովի տիպը կարող է միայն խախտել հաւասարակութեան ամեն հաւասարակութիւնը զէպի երկուս- տարդները, որ անթիւթարական է։

Այսպէս մեր ժողովուրդնայ արական սեռի տարրը նմանապէս ոչինչ է, և ամեն բան ոչինչ է, Բանաձծ օջախի նշանակութիւնը։ Մեր վաճա- րականութիւնը ոչինչ է, ընտանեկան կեանքը ոչինչ բան է, կանանց տալցած տուտմը ոչինչ է արի կիսատ, ժողովուրդի մէջ բարոյական- նոյն ինչպէս զէպ միտլ բանիւ, ինչպէս կատեւ, ինչ որ կայ—չկայ այն էլ օչինչ է, ոչինչութիւնը մեր կեանքի չինէ է, Բայց ամենքն էլ գիտեն, որ ոչինչը և ոչինչութիւնը չինէ է կարող լինել, և եթէ մեր կեանքը չինվումն ոչինչ է մի- րայ, նա պիտի քանդվի, և զարմանալի է այն- այն, որ ինչպէս է պատճառ որ մեր կեանքը ունենալով գրական չինմ միայն ցայտը չէ-քան- վել։ Հարցնում եմ, ճարարի և արդեւ Բան- ղած օջախի հիմնադիր դրութիւնը։

Մեր թէ պ. հոգեւորական ոչինչ պրակտ տարր չգտաւ մեր կեանքի մէջ, ոչինչ օրակարի ե- ռելովը ճարարի մեր գործիւնն մէջ, որ իւր աշխատանքանց մէջ այդ օրակարի երկու- թերը մի փոքր գոնեա տեղ բանէին, որ կարելի լինէր մի փոքր սխալվել ծանր սպասարութիւ- նից։ Պիտի հասկանալ, որ քանի իմաստ է հա- ռուածը, այնքան ևս անբնական է փոխարին- թիւնը։ Անտանան և ծայրահեղ քանդմանութիւ- լից առաւել կ'աւտարեցնէ մարդուն և ժողո- վուրդին։

Ինչն է սպասելու. Հայը իրանից, երբ նա չ' աղղի, որ իւրեան մէջ ոչինչ բնաւորութիւնը կայ չկայ ոչինչ աւարտութիւն, այն ևս այն ժամանակ, երբ աւելի յոյս կայ կարծել, որ մեր ժողովուրդի մէջ նոր սկսել է մտաւորական և բարոյական շարժումն, ևս իմ կողմից կայտն- նում ցանկութիւն, որ հետեւելով դրամատիկական արհեստի կանոններին և կեանքին, բնական աշխատանքանց մէջ չ'կարողանալ լինել վա- աւ, որ կ'առաջնորդէր մեզ զէպ ի յուսահա- տութիւն։

Ս. Ա.

ՖԻԱՆՍԻԱ.
